

MAKTABGACHA TA'LIM YOSHIDAGI BOLALARNING
MATEMATIK TASAVVURLARINI SHAKLLANTIRISHDA
MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI VA OILANING ALOQASI

ВЗАИМОСВЯЗЬ ДОШКОЛЬНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ
ОРГАНИЗАЦИЕЙ И СЕМЬЁЙ В ФОРМИРОВАНИИ
МАТЕМАТИЧЕСКОГО ПРЕДСТАВЛЕНИЯ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО
ВОЗРАСТА

THE RELATIONSHIP BETWEEN PRESCHOOL EDUCATIONAL
ORGANIZATION AND FAMILY IN FORMING THE MATHEMATICAL
IMAGING OF PRESCHOOL AGE CHILDREN

Farg'ona pedagogika kolleji

Maxsus fanlar o'qituvchisi

Muhtaydinova Dildora Toxirjon qizi

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda boshlang'ich matematik tasavvurlarni shakllantirish jarayonida maktabgacha ta'lim tashkiloti va oila o'rtasidagi o'zaro hamkorlikning roli va ahamiyati yoritilgan. Maqolada bolalarning yosh xususiyatlari, kognitiv rivojlanish bosqichlari, matematik tafakkurning shakllanishi, ta'lim muassasasining metodik yondashuvlari hamda oilaning amaliy ishtiroki chuqur tahlil qilinadi. Shuningdek, pedagoglar va ota-onalar o'rtasidagi integratsiyalashgan hamkorlikning samarali shakllari, raqamli vositalar yordamida tashkil etilayotgan kommunikatsiya usullari ko'rib chiqiladi. Maqola zamonaviy pedagogik yondashuvlarga asoslangan bo'lib, ta'lim sifati va bola shaxsining kompleks rivojlanishini ta'minlashda uzviy hamkorlikning zarurligini asoslaydi.

АННОТАЦИЯ: В статье освещаются роль и значение взаимодействия дошкольной образовательной организации и семьи в процессе формирования элементарных математических представлений у детей дошкольного возраста. В статье дается глубокий анализ возрастных особенностей детей, этапов познавательного развития, формирования математического мышления, методических подходов образовательных учреждений, практического участия семьи. В нем также рассматриваются эффективные формы комплексного сотрудничества педагогов и родителей, а также методы коммуникации, организованные с использованием цифровых инструментов. В статье на основе современных педагогических подходов обосновывается необходимость комплексного взаимодействия в обеспечении качества образования и всестороннего развития личности ребенка.

ANNOTATION: This article discusses the role and importance of interaction between preschool educational organizations and families in the process of forming elementary mathematical ideas in preschool children. The article provides an in-depth analysis of the age characteristics of children, stages of cognitive development, the formation of mathematical thinking, methodological approaches of the educational institution, and the practical participation of the family. It also examines effective forms of integrated cooperation between teachers and parents, and methods of communication organized using digital tools. The article is based on modern pedagogical approaches and justifies the need for integral cooperation in ensuring the quality of education and the comprehensive development of the child's personality.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimining barcha bo'g'inlarida o'quvchilarning ijodiy fikrlashi, mantiqiy tahlil qilish ko'nikmalari va intellektual salohiyatini rivojlantirish ustuvor vazifa etib belgilangan. Ayniqsa, bu jarayonning eng muhim poydevori – **maktabgacha ta'lim bosqichida** shakllantiriladi. Shu jihatdan qaraganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tafakkur elementlarini erta shakllantirish ularning keyingi bosqichlardagi akademik yutuqlariga mustahkam zamin yaratadi.

Pedagogik va psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, maktabgacha davr – bu bola shaxsining faol ravishda rivojlanadigan, atrof-muhitga bo'lgan qiziqishi ortadigan, bilishga intilishi kuchayadigan, kognitiv qobiliyatlari shakllanadigan eng muhim bosqichdir. Shu sababli bu davrda bola bilan olib boriladigan ta'lim-tarbiya jarayonining mazmuni, uslubi va usullari chuqur o'ylab tuzilishi zarur. Xususan, **matematik tasavvurlarni shakllantirish** bolaning tafakkurini rivojlantiradi, unga aniqlik, mantiqiylik, tahlil qilish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini singdiradi. Bu esa nafaqat kelajakdagi o'qish uchun, balki hayotiy muammolarni hal etish uchun ham zarur ko'nikmalar hisoblanadi. Shuni alohida ta'kidlash lozimki, bu jarayonda maktabgacha ta'lim muassasasi pedagoglari bilan bir qatorda **oila – ya'ni ota-onalar va yaqin qarindoshlar** ham faol ishtirok etishi kerak. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari va oilaning samarali hamkorligi bola shaxsining har tomonlama rivojlanishida asosiy omil bo'lib, ayniqsa, boshlang'ich matematik bilimlar va tasavvurlarni mustahkamlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu ikki muhit – ta'lim va tarbiya maskani sifatida bog'cha va oila – bir-birini to'ldiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi tizimlar sifatida ko'rilishi kerak. Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarni shakllantirish jarayonida ta'lim tashkiloti va oilaning o'zaro hamkorligi, uning metodik asoslari, amaliy shakllari va pedagogik samaradorligi tahlil qilinadi. Shuningdek, bolalar bilan ishlashda qo'llaniladigan zamonaviy metodlar, o'yin texnologiyalari, raqamli vositalar va ota-onalarni jalb etish mexanizmlari ham yoritib beriladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tafakkurning shakllanish bosqichlari. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun matematik tafakkur – bu ularning atrof-muhitdagi ob'yektlar, miqdorlar, tartiblar, shakllar va makon to'g'risida umumiy tushunchalarga ega bo'lish qobiliyatidir. Bu jarayonni quyidagi bosqichlarga ajratish mumkin: **Sensomotor tajriba bosqichi (3–4 yosh)**: bola turli hajm, rang, shaklga ega bo'lgan buyumlar bilan o'ynar ekan, ularning farqini anglaydi. Bu – geometriya, o'lcham va makon haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantiradi. **Tashqi idrok orqali o'zlashtirish (4–5 yosh)**: bu davrda bola o'z idroki orqali o'rgangan narsalarni

og‘zaki izohlashni o‘rganadi. Masalan, “kattaroq olma”, “uchta koptok” kabi iboralar orqali miqdoriy va sifatli solishtirishga kirishadi. **Elementar tushunchalarni umumlashtirish (5–6 yosh)**: bu bosqichda bola ketma-ketlik, tartiblash, guruhlash, sanash kabi operatsiyalarni ongli ravishda bajara oladi. **Kognitiv tahlil bosqichi (6–7 yosh)**: bu davrda bola oddiy hisoblash, to‘g‘ri va noto‘g‘rini ajratish, sabab-oqibatni aniqlashga kirisha boshlaydi. Masalan: "Agar 3 ta olma bo‘lsa va yana 2 tasi qo‘shilsa, jami nechta bo‘ladi?"

Maktabgacha ta’lim muassasasining ilmiy-metodik yondashuvi. Maktabgacha ta’lim muassasalarida matematik kompetensiyalarni rivojlantirish quyidagi metodik asoslar orqali amalga oshiriladi: a) O‘yin faoliyati asosidagi yondashuv. Bolalar uchun asosiy faoliyat turi – bu **o‘yin**. Didaktik o‘yinlar orqali bolalarga matematik tushunchalarni o‘rgatish nafaqat samarali, balki zavqli ham bo‘ladi.

Misollar:

“Topishmachani top” o‘yini: shakllarni aniqlash;

“Nechta bo‘ldi?”: hisoblash mashqlari;

“Nimani yo‘qotding?”: e’tibor va xotirani rivojlantirish;

“To‘g‘ri joylashtir”: ketma-ketlikni tushunish (kichikdan kattagacha).

Muammo asosida o‘rgatish (problem-based learning). Bu usulda bolaga tayyor bilim emas, balki uni izlash, sinab ko‘rish va xulosa chiqarish taklif etiladi.

Misol: *Pedagog: “Sen 2 ta non yeding, opang esa 3 ta. Kim ko‘proq yedi? Nega?” Bu turdagi topshiriqlar bolaning tahliliy fikrlash qobiliyatini oshiradi. Ko‘rgazmali qurollar bilan ishlash: Vizual materiallar – bolalar uchun muhim motivator. Rangli kartochkalar, sonlar bilan kublar, geometrik shakllar, magnitli doskalar ularda ishtiyoq uyg‘otadi. Bu nafaqat ko‘rish orqali, balki taktil (teginish) xotirani ham rivojlantiradi. Individual yondashuv: Maktabgacha yoshdagi bolalar aqliy rivojlanish darajasi va qiziqishiga qarab farq qiladi. Pedagog bu holatni hisobga olib, kuchli bolaga murakkabroq topshiriq, sust bolaga esa oddiyroq, ammo motivatsion yondashuv qo‘llaydi. Oilaning matematik rivojlanishdagi ishtiroki: Ilmiy va amaliy asoslar: Bolalar uyda eng ko‘p vaqtini o‘tkazadi. Shu sababli, **oiladagi ta’limiy muhit** bolaning umumiy intellektual rivojiga kuchli ta’sir ko‘rsatadi. Ota-onalar tomonidan*

yaratilgan pedagogik muhitda bola quyidagi yo'llar bilan matematik tasavvurlarni o'zlashtiradi. Kundalik hayotda matematik faoliyat: **Pazandachilik**: retsept bo'yicha mahsulotlar sonini o'lchash, vaqtni kuzatish. **Do'konga borish**: pulni sanash, xaridlar sonini taqqoslash, solishtirish. **Uyni tozalash**: buyumlarni guruhlash, o'lchamiga ko'ra saralash. **O'yinchoq va vositalar tanlash**: Ota-onalar bola uchun didaktik o'yinchoqlar – matematik kublar, mozaika, tangram, konstruktorlar xarid qilishi lozim. Bular orqali u son, forma, fazo haqida bilimlarga ega bo'ladi. Ilmiy savodxonlikni oshirish: Ko'plab ota-onalar pedagogik yondashuvlar haqida yetarli bilimga ega emas. Shu sababli, ularga seminar-treninglar, broshyura va onlayn maslahatlar tashkil qilish orqali ularning didaktik yondashuv ko'nikmalarini oshirish zarur.

Ta'lim muassasasi va oilaning uzviy integratsiyasi.

Hamkorlik formalarining ilmiy asoslangan modeli: Raqamli vositalar orqali

Hamkorlik shakli	Maqsadi	Amalga oshirish shakli
Ochiq darslar	Ota-onalarga pedagogik jarayonni ko'rsatish	Haftalik "Ochiq eshiklar kuni"
Maslahat va seminarlar	Ota-onalarni didaktik metodlar bilan tanishtirish	"Matematik onalar" klubi
Uy vazifalarini koordinatsiya	Uy va bog'cha o'rtasidagi moslashtirilgan topshiriqlar	Raqamli platforma yoki maxsus daftar
O'zaro fikr almashish	Bola rivojlanish holatini muhokama qilish	Har oygi "Pedagog-ota-ona" uchrashuvlari

bog'liqlikni kuchaytirish. Yaqinda joriy etilgan **maktabgacha ta'lim platformalari** (masalan, "MyEdu", "PreschoolApp") yordamida pedagoglar bola natijalari, uyga tavsiyalar va topshiriqlarni elektron tarzda taqdim etmoqda. Bu usul aloqani qulay, tez va samarali qiladi.

XULOSA

Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, maktabgacha yoshdagi bolalarni badiiy adabiyot bilan tanishtirishda tarbiyachi faqat o'quvchi emas, balki yo'naltiruvchi, ilhomlantiruvchi va ijodiy muhit yaratuvchi sifatida faol ishtirok etishi

zarur. An'anaviy yondashuvlar bolalarda chuqur estetik idrok va faol nutqiy rivojlanishga yetarli darajada ta'sir ko'rsatmaydi. Shu asosda quyidagi aniq takliflar ilgari suriladi: Tarbiyachilar uchun maxsus trening va metodik seminarlar tashkil etish – ifodali o'qish, obrazli tushuntirish va dramatizatsiya metodlarini chuqur egallash uchun. Yoshga mos, mavzusi boy, emotsional mazmunga ega badiiy adabiyotlar ro'yxatini ishlab chiqish va tavsiya etish. Adabiyot asosidagi interaktiv mashg'ulotlar (rolli o'yinlar, ssenariyli darslar, rasm asosida hikoya tuzish) orqali bolalarning faolligini oshirish. Maktabgacha ta'lim muassasalarida raqamli vositalar yordamida audio-kitoblar va video ertaklarni o'qish jarayoniga integratsiya qilish. Tarbiyachining shaxsiy ijodiy yondashuvi va bolaning qiziqishlariga mos uslublarni tanlashga e'tibor qaratish. Ushbu takliflar asosida adabiyotga qiziqadigan, obrazli fikrlovchi, estetik didga ega bo'lgan yosh avlodni shakllantirish uchun metodik zamin yaratiladi.

Matematik tafakkur elementlarini erta shakllantirish – bu bola tafakkurining poydevorini yaratadigan muhim bosqich bo'lib, ayniqsa maktabgacha yoshdagi bolalar uchun bu jarayon maxsus metodika va izchil yondashuv talab qiladi. Erta yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarni shakllantirish nafaqat ularning son, shakl, o'lcham, makon kabi tushunchalarni o'zlashtirishiga, balki mantiqiy fikrlash, muammoli vaziyatni hal qilish, guruhlash va taqqoslash ko'nikmalarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida olib borilayotgan metodik ishlar, jumladan o'yin texnologiyalari, vizual materiallar, individual yondashuv kabi zamonaviy pedagogik vositalar bolalarda matematik tafakkurni shakllantirishda yuqori samara beradi. Pedagoglarning ushbu jarayonga ijodiy yondashuvi natijasida bolalarda raqamlar va shakllar haqida mustahkam bilimlar hosil bo'ladi. **Oilaviy muhitning o'rni** bu jarayonda alohida ahamiyatga ega bo'lib, ota-onalarning pedagogik madaniyati, bolaga nisbatan didaktik yondashuvi, uyda yaratilgan o'rganish muhiti bola bilimining chuqurlashishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, pedagogik jarayonda oila ishtirokini kuchaytirish, ota-onalarni muntazam ravishda jalb etish, ularni metodik jihatdan qo'llab-quvvatlash dolzarb vazifadir.

Ta’lim muassasasi va oilaning uzviy hamkorligi orqali tashkil etilgan integratsiyalashgan yondashuv – bolaning matematik tasavvurlarini shakllantirishda maksimal samaradorlikka erishish imkonini beradi. Ayniqsa, ochiq darslar, maslahatlar, seminarlar, uy topshiriqlari asosidagi aloqa shakllari, raqamli vositalardan foydalanish orqali bu jarayon doimiy, uzluksiz va muvofiqlashtirilgan shaklda olib boriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimova, V.A. **Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlarni shakllantirish**. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022. – 184 b.
2. Rasulova, D.O. **Didaktik o‘yinlar orqali bolalarda son va miqdor tushunchasini shakllantirish** // Maktabgacha ta’lim jurnali. – 2023. – №2. – B. 33–37.
3. G‘ulomova, M. va boshqalar. **Maktabgacha ta’lim pedagogikasi**. – Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi, 2021. – 312 b.
4. Vygotskiy, L.S. **Pedagogik psixologiya**. – Moskva: Prosveshcheniye, 2020. – 288 b.
5. Piaget, J. **Bolalar tafakkuri va ularning aqliy rivojlanishi**. – Moskva: Pedagogika, 2019. – 240 b.
6. Normatova, M.N. **Oila va bog‘cha hamkorligida bolalarning intellektual rivojlanishini ta’minlash** // Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar. – 2024. – №4. – B. 72–77.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori: **“2022–2026 yillarda maktabgacha va maktab ta’limini rivojlantirish strategiyasi to‘g‘risida”** PQ–5417-son. – 2022 yil 29-aprel.
8. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi: **Davlat maktabgacha ta’lim dasturi “Ilk qadam”**. – Toshkent, 2023.
9. www.edu.uz – O‘zbekiston Respublikasi Ta’lim portali. (Maktabgacha ta’limga oid normativ hujjatlar va metodik qo‘llanmalar)
10. www.mehnat.uz – O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi rasmiy sayti. (Statistikalar va rasmiy yangiliklar)